

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 27/2009 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta "Euroopan unionin Itämeren alueen strategia"

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 16 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt jatkokirjelmän 1. VNK 11.09.2009 asiassa valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta "Euroopan unionin Itämeren alueen strategia" E 75/2009 vp ympäristövaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Nina Hyvärinen, valtioneuvoston kanslia
- Itämerisuurlähettiläs, ulkoasiainneuvos Jari Luoto, ulkoasiainministeriö
- hallitusneuvos Ulla Kaarikivi-Laine, ympäristöministeriö.

Lisäksi valiokunta on saanut seuraavien henkilöiden kirjalliset lausunnot:

- jäsen Satu Hassi, Euroopan parlamentti
- jäsen Ville Itälä, Euroopan parlamentti
- jäsen Sirpa Pietikäinen, Euroopan parlamentti

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komission EU:n Itämeren alueen strategiaa koskeva esitys koostuu tiedonannosta ja liitteenä olevasta toimintaohjelmasta. Toimintaohjelmaan sisältyy neljään pilariin jaettuina 15 painopistealuetta, joiden toteuttamiseksi käynnistetään 80 lippulaivahanketta. Strategian neljä pilaria ovat Itämeren alueen 1) ympäristön kannalta kestävä kehitys, 2) taloudellinen menestys, 3) vetovoiman ja yhteyksien kehittäminen ja 4) turvallisuus.

Suomi on osallistunut aktiivisesti EU:n Itämeren alueen strategian valmisteluihin ja tehnyt konkreettisia esityksiä erityisesti meriympäris-

tön parantamisesta ja merenkulun turvallisuuden tehostamisesta. Suomi on toimittanut komissiolle aineistoa myös innovaatiopolitiikasta, alueen sisäisen turvallisuuden vahvistamisesta sekä esiteltyt ajatuksiaan ulkoisen ulottuvuuden liittämisestä strategiaan.

Suomen kansallisia toimia Itämeren suojelun parantamiseksi ja meriturvallisuuden lisäämiseksi on käsitelty valtioneuvoston selonteossa Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta (VNS 6/2009 vp).

EU:n Itämeren alueen strategiaa koskeva poliittinen päätöksenteko ja toimeenpanon seuranta esitetään hoidettavaksi Eurooppa-neuvostos-

sa, joka antoi komissiolle toimeksiannon strategian laatimiseksi. Strategiaa voitaisiin käsitellä hyväksymisen jälkeen välitarkistusten yhteydessä joka toinen vuosi. Koska Itämeren alueen jäsenvaltioiden merkitys on keskeinen strategian pitämisessä näkyvällä paikalla unionin toiminnassa, rytmittynee strategian tarkastelu lähivuosina sen mukaisesti, miten EU-puheenjohtajakausi osuu alueen valtioille.

Strategian liitteeksi tuleva toimintaohjelma on suunniteltu avoimeksi, ja neuvosto pyytäne komissiota tarkastelemaan ja päivittämään strategiaa ja toimintaohjelmaa säännöllisesti, jotta alueen ajankohtaisiin tarpeisiin ja haasteisiin voidaan vastata paremmin. Esitetyt muutokset ja täydennykset tulisivat neuvoston vahvistettaviksi.

Komissio on jakanut alueen valtioille vastuuta toimintasuunnitelmaan sisältyvien tavoitteiden, niin kokonaisten painopistealueiden kuin yksittäisten hankkeiden, toteuttamisesta ja koordinoinnista. Kaikille strategian 15 painopistealueelle on löydetty seurannasta ja koordinaatiosta vastuun ottava johtovaltio, ja komissio määrittelee parhaillaan yhdessä jäsenmaiden kanssa vastuutahoja lippulaivahankkeille. Koordinaattoreiden tulee raportoida komissiolle vuosittain painopistealueen alla olevien hankkeiden toimeenpanosta ja saavutetusta edistyksestä.

Suomella on seuranta- ja koordinaatiovastuu neljästä painopistealueesta: rehevöitymisen vastaiset toimenpiteet yhdessä Puolan kanssa (painopistealue 1); kestävän maa- ja metsätalouden ja kalastuksen vahvistamista koskevat toimenpiteet, kalastuksen osalta yhdessä Ruotsin ja/tai Liettuan kanssa (alue 9); meriliikenteen turvallisuutta ja merivalvontaa koskevat toimenpiteet yhdessä Tanskan kanssa (alue 13) sekä rajat ylittävän rikollisuuden vastaiset toimenpiteet (alue 15). Koordinaatiosta vastaavat asianomaiset sektoriministeriöt. EU-ministerivaliokunnan asettama ja valtioneuvoston kanslian ja ulkoasiainministeriön yhteispuheenjohtajuudella toimiva ministeriöiden välinen Itämeri-työryhmä jatkaa työtään sekä toimii yhteydenpidon ja yhteensovituksen välineenä Itämeri-asioissa.

Komission tarkoituksena on perustaa puheenjohtajanaan toimiva korkean tason työryhmä, jossa seurataan ja koordinoidaan kaikkien painopistealueiden toimeenpanon edistymistä yhdessä jäsenvaltioiden kanssa. Toimintaohjelman painopistealueiden koordinaattoreiden on tarkoitus raportoida korkean tason työryhmälle säännöllisesti.

Eri painopistealueiden alla olevat konkreettiset hankkeet ovat hyvin eritasoisia ja vaihtelevat hallintojen välisen yhteistyön tehostamisesta konkreettisten infrastruktuurihankkeiden toteuttamiseen. Käytännön toteutuksessa ja lippulaivahankkeissa turvaudutaan alueen eri toimijoihin. Toteuttajina toimivat alueelliset yhteistyöverkostot ja -järjestöt (esimerkiksi Itämeren suojelukomissio HELCOM, Itämeren valtioiden järjestö CBSS ja Pohjoismaiden ministerineuvosto), ammatillisten ja etujärjestöjen verkostot, asiantuntijaorganisaatiot, tutkimuslaitokset ja kansalaisjärjestöt, ja esimerkiksi Ahvenanmaa on kiinnostunut ottamaan vetovastuuta jostain lippulaivahankkeesta. Osa toimintasuunnitelman hankkeista on jo käynnissä tai käynnistymässä, ja komissio on esityksessään identifioinut nämä nopeasti toteutukseen valikoituneet hankkeet.

Tässä vaiheessa Itämeri-strategialle ei esitetä uutta rahoitusta. Monet Itämeren alueen ulkopuoliset EU-jäsenvaltiot ovat painottaneet sitä, että strategian tulee olla budjettineutraali. Tiedonannossa käytetty muotoilu ("komissio ei tässä vaiheessa ehdota lisärahoitusta") pitää sisällään ajatuksen siitä, että unionille hyväksytty alueellinen strategia heijastuu vuoden 2013 jälkeisen ajan ohjelma- ja rahoituskehyskautta koskevaan suunnitteluun. Tämä ohjanee komission omaa rahoituskehysesityksen valmistelua. Itämeren alueen valtioiden edun mukaista on vaikuttaa siihen, että Itämeri-strategian painopisteet heijastuvat rahoituskehysesitysten käsittelyssä.

Euroopan parlamentin aloitteesta unionin talousarvioon on vuodesta 2009 alkaen sisällytetty myös Itämeri-budjettilinja, jonka rahoituksen suuruus ja käyttötarkoitus on avoinna. Suomi on alustavissa budjettikannanotoissaan pitänyt esil-

lä myös mahdollisuutta käyttää momenttia strategian ulkoisen ulottuvuuden tarkoittamaan yhteistyöhön Venäjän ja Valko-Venäjän kanssa.

Vaikka Itämeri-strategia on unionin sisäinen väline, tarvitaan sen tavoitteiden saavuttamiseksi tiivistä yhteistyötä alueen EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. Suomen tavoitteiden mukaisesti komissio esittää ensisijaiseksi välineeksi tähän pohjoista ulottuvuutta ja sen valmistelu- ja päätoimentekorakenteita.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Itämeri-strategian toimeenpano aloitetaan välittömästi. Valtioneuvosto kiinnittää strategian jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa erityistä huomiota siihen, että Itämeren alueen ympäristöhaasteisiin vastaaminen ja taloudellisen dynamiikan hyödyntäminen edellyttävät kunnianhimoisia, määrätietoisia ja konkreettisia toimia sekä yksityiskohtaista tavoitetasoa määrittelyä.

Valtioneuvosto painottaa Itämeren alueen sisältökysymyksiä ja haasteisiin vastaamista EU-tason toimin mukaan lukien sitovat säädökset. Erityisesti merelliseen ympäristöön liittyvien ongelmien ratkaiseminen ja toimet rehevöitymisen pysäyttämiseksi sekä meriturvallisuuden parantaminen ovat tärkeitä painopistealueita. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU-strategiassa painotetaan ja strategialla tehostetaan HELCOMin Itämeri-toimintaohjelman ja Itämeren alueen energiaverkkoja koskevan toimintaohjelman toimeenpanoa täysimääräisesti.

Valtioneuvosto tukee sitä, että komissio säilyttää jäsenmaiden ohella keskeisen roolin strategian seurannassa ja hallinnoinnissa. Korkean tason työryhmän perustaminen komission puheenjohtajalla toisi strategian seurantaan ja toi-

mintaohjelman toteutukseen ja ohjelman täydentämiseen jatkuvuutta ja pysyvyyttä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että unionilta löytyy riittävät voimavarat Itämeri-politiikan tavoitteita tukevien hankkeiden toteuttamiseen. Strategian toimeenpano edellyttää unionin olemassa olevien varojen ja ohjelmien käyttöä yhdessä jäsenvaltioiden ja yksityisten avustusvarojen kanssa sekä tukeutumista kansainvälisiin rahoituslaitoksiin.

Strategian jatkotyössä on selvitettävä vielä tarkemmin, millä keinoin strategiassa esitettyjen toimien riittävä, tehokas, oikein kohdennettu ja samalla joustava rahoitus voidaan parhaiten turvata. Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdottama korkean tason työryhmä voisi kartoittaa ja koordinoida eri rahoitusvaihtoehtoja, jotta voidaan turvata toimintasuunnitelman hankkeiden toteutukseen tarvittava rahoitus.

Itämeri-strategia valmistuu sopivasti ennen kuin uusi komissio aloittaa toimikautensa, ja strategia tulisi ottaa huomioon komission painopisteissä ja ohjelmissa. Strategia antaa suunta- viivoja, kun komissio alkaa valmistella unionin seuraavia rahoituskehyksiä vuoden 2013 jälkeiselle ajalle, jolloin unionin ohjelmien suunnittelussa voidaan ottaa huomioon myös Itämeri-strategian sisältöpainotukset ja alueellinen näkökulma.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että pohjoinen ulottuvuus muodostaa unionin sisäisen strategian ulkoisen ulottuvuuden, joka edellyttää tiivistä yhteistyötä Venäjän, Valko-Venäjän ja Norjan kanssa. Pohjoinen ulottuvuus ja Itämeri-strategia tukevat toisiaan ja vahvistavat Itämeren alueella toteutettavaa politiikkaa niin unionin sisällä kuin kolmansien maiden kanssa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta pitää Euroopan unionin Itämeren alueen strategiaa tärkeänä hankkeena, jonka avulla työtä Itämeren suojelemiseksi voidaan

vauhdittaa ja saada sille EU:n sisällä uutta painoarvoa ja vaikuttavuutta. Itämeren tila on hälyttävän huono, ja se on tällä hetkellä yksi maailman saastuneimmista merialueista. Itämeren

luontaiset ominaisuudet tekevät siitä erittäin haavoittuvan; se on matala murtovesiallas, jossa veden vaihtuvuus on hidasta. Ihmistoiminnan vuosikymmeniä kestänyt voimakas ravinnekuormitus koko Itämeren valuma-alueelta on johtanut siihen, että mereen on huuhtoutunut suuria määriä typpeä ja fosforia. Itämeren suojelun kannalta pahin ja vaikeimmin ratkaistava ongelma on rehevöityminen, johon liittyviä ongelmia ei ole toistaiseksi pystytty ratkaisemaan tai edes vähentämään. Vilkas alusliikenne ja voimakkaasti kasvaneet öljykuljetukset ovat myös Itämeren keskeisiä ympäristöriskejä.

Ilmastonmuutoksen seurauksena on todennäköistä, että sadannan kasvaessa ja talvien leudontuessa huuhtoumat Itämereen kasvavat, jolloin jatkossa tarvitaan nykyistäkin huomattavasti tehokkaampia vesiensuojelutoimia rehevöitymiskiirteen katkaisemiseksi. Itämeren alueella maatalous aiheuttaa noin 50 prosenttia kokonaiskuormituksesta ja vajaat 70 prosenttia typpikuormituksesta. Ilmakehän kokonaistyyppiläskeman osuus Itämereen tulevasta tyypestä on noin 20–30 prosenttia, ja se on siten yksi merkittävä Itämeren rehevöittäjä. Maatalouden osuus Suomen Itämeren fosforikuormituksesta on noin 60 prosenttia ja typpikuormituksesta noin 50 prosenttia. Koko Itämeren kannalta Suomesta tulevan kuormituksen merkitys on vähäinen, mutta omien rannikkovesiemme tilan kannalta ratkaiseva.

Valiokunta kannattaa strategian painotuksia, joissa tunnistetaan selkeästi Itämeren ympäristöllinen haavoittuvuus ja annetaan vahva painoarvo ympäristönsuojelulle sekä myös laajasti meriturvallisuuden parantamiselle. EU:n yhteinen strategia tarjoaa mahdollisuudet tarkastella kokonaisvaltaisesti Itämeren alueen ympäristökysymyksiä, koska Itämeren rantavaltioista kahdeksan yhdeksästä on EU:n jäsenvaltioita. Komissio on Itämeren alueen strategian valmistelussa toiminut avoimesti ja kuullut laajasti jäsenvaltioiden ja toimijoiden näkemyksiä. Myös Itämeren parlamentaariset organisaatiot (esim. Itämeren parlamentaarikkokonferenssi BSPC ja Pohjoismaiden neuvosto) ovat osallistuneet konsultaatioprosessiin. Komission esitys koostuu

strategian neljästä pilarista ja 15 painopiste-alueesta. Strategian toimintaohjelmassa on määriteltä yhteensä noin 80 hanketta. Valiokunta korostaa, että Suomen tulee osallistua aktiivisesti EU:n Itämeren alueen strategian toimeenpanoon, jotta yhteiset tavoitteet muuttuvat Itämeren tilaa parantaviksi konkreettisiksi toimenpiteiksi. Hankkeet tulee saada käyntiin mahdollisimman nopeasti, jotta Itämeren hyvän ekologisen tilan palauttamisen aikataulutavoitteista voidaan pitää kiinni.

Koska EU:n yhteinen maatalouspolitiikka kattaa lähes kaikki Itämeren rantavaltiot, sen muutoksilla on huomattava vaikutus ravinnepäästöihin ja koko Itämeren tilaan. Valiokunta pitää Itämeren suojelun suurena haasteena esimerkiksi Puolan laajamittaisen maatalouden tehostumista, joka arvioiden mukaan voi johtaa lähivuosina Puolan maataloudesta Itämereen huuhtoutuvan tyyppien määrän kasvuun lähes 50 prosentilla. On nähtävissä, että maatalouden päästöt Itämeren alueella kasvavat, kun yhteinen maatalouspolitiikka ulottaa täysimääräisesti vaikutuksensa uusiin jäsenvaltioihin. Tämä edellyttää jatkossa maatalouden ympäristösäännösten sitovuuden lisäämistä.

Itämeren suojelukomission HELCOMin työ toimii komission strategian yleisenä lähtökohdana, ja sen ympäristötoimet perustuvat HELCOMin vuonna 2007 hyväksyttyyn Itämeren toimintaohjelmaan (Baltic Sea Action Plan), jonka tavoitteena on palauttaa Itämeren hyvä tila vuoteen 2021 mennessä. Valiokunta korostaa, että EU:n Itämeri-strategian toimeenpanon tulee vahvistaa HELCOMin työtä ja saada sille tätä kautta lisää vaikuttavuutta. Itämeren suojelutarpeita ei ole tähän saakka tarpeeksi laajasti tarkasteltu kansainvälisestä näkökulmasta, erityisesti suojelutoimien vaikuttavuus ei ole toistaiseksi ollut riittävä. Valiokunta pitääkin hyvänä, että ns. Itämeren Stern-raportin avulla selvitetään paraikaa suojelun taloudellisia ulottuvuuksia. Meriympäristön tilan parantamisella on todennäköisesti myös myönteisiä taloudellisia vaikutuksia, jotka tasapainottavat Itämeren tilan parantamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Komissio ei esitä Itämeren alueen strategiasa uusien sihteeristöjen tai muiden vastaavien uusien rakenteiden perustamista. Valiokunta pitää lähestymistapaa oikeasuuntaisena ja korostaa, että Itämeren alueen yhteisiin haasteisiin vastaamisessa on keskeistä nykyisten toimijoiden kansainvälisen yhteistyön tehostaminen erityisesti HELCOMin kautta sekä toimien parempi koordinointi. Alueen valtiot ovat HELCOMin Itämeri-toimintaohjelmassa sitoutuneet ympäristötoimiin, joiden toteutuminen on kuitenkin riippuvainen lukuisista kansallisen tason päätöksistä, resurssien riittävyydestä ja voimavarojen kohdentamisesta oikealla tavalla. EU:n Itämeren alueen strategian toimitasuunnitelmaa toteuttamalla tulee pyrkiä tehokkaasti edistämään HELCOMin toimintaa kytkeällä myös eri valtioiden kansalliset tavoitteet mahdollisimman yhdensuuntaisiksi. Itämeren suojelun kustannukset jakautuvat rantavaltioille epätasaisesti, mikä on lisännyt ongelmia sopia HELCOMin piirissä sitovista päästövähennyksistä ja muista tarvittavista toimenpiteistä. EU:n kautta tulee voida tulevaisuudessa kanavoida varoja ympäristönsuojelukustannuksiin nykyistä kattavammin.

Valiokunta toteaa, että HELCOMin lisäksi Itämeren tilan parantamiseksi ja suojelemiseksi on ryhdytty toimiin sekä Suomessa että alueellisesti ja kansainvälisesti. Suomessa on hyväksytty vuonna 2002 Itämeren suojeluohjelma. Lisäksi ympäristöministeriö on hyväksynyt kesäkuussa 2005 Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelman, jolla toteutetaan Itämeren suojeluohjelmaa. Myös vuonna 2006 hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätös vesiensuojelun suuntaviivoista vuoteen 2015 tukee Itämeren suojeluohjelman tavoitteita. Valiokunta katsoo, että kansallisten ja kansainvälisten toimintaohjelmien, strategioiden ja hankkeiden yhteistyötä tulee tiivistää.

EU:n Itämeren alueen strategialla on kiinteä yhteys EU:n yhtenäiseen meripolitiikkaan. EU:n yhdenmätyn meripolitiikan ympäristöpilarin muodostavat meristrategia ja meristrategiadirektiivi, molempien lähtökohtana on kokonaisvaltainen merien suojelu ja merialueella tapahtu-

vien eri toimintojen alueellinen suunnittelu sekä rannikkoalueiden yhdenmätty käyttö ja hoito. Heinäkuussa 2008 voimaan tulleen meristrategiadirektiivin tavoitteena on saavuttaa merien hyvä tila vuoteen 2021 mennessä. EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi puolestaan velvoittaa rannikkovesien tilan parantamiseen. Valiokunta katsoo, että Itämeren alueen strategia tulee jatkossa kytkeä tiiviimmin yhteen EU:n yhteisen meristrategian kanssa ja samalla tulee päästä aktiivisempaan yhteistyöhön EU:n muiden merialueiden politiikkaprosessien kanssa. EU:n sisällä tulisi harkita yhtenäisen meripolitiikan sisällä erilaisten merikohtaisten profiilien muodostamista, koska eri merialueiden ongelmat ovat hyvin erilaisia. Itämerellä painopiste on muita merialueita selkeämmin ympäristönsuojelussa. Erilaisten painopistealueiden myötä voitaisiin vähentää eri merialueita koskevien strategioiden ja hankkeiden välistä kilpailua rahoituksesta, joka saattaa tulevaisuudessa muodostua merkittäväksi ongelmaksi.

Valiokunta toteaa, ettei komission strategiasa riittävästi käsitellä mahdollisuutta edistää ympäristökysymyksiä kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n kautta. Kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO on keskeinen toimija kaikkien meriliikenteen ympäristökysymysten ratkaisemisessa. IMO on hyväksynyt joulukuussa 2005 koko Itämerelle erityisen herkän merialueen (Particularly Sensitive Sea Area, PSSA) aseman. PSSA-luokituksen voivat saada alueet, jotka haavoittuvan luonteensa vuoksi ovat erityisen alttiita meriliikenteen aiheuttamille riskeille ja muille haitoille. IMOssa on myös mahdollista sopia PSSA-alueita koskevista lisäturvamääräyksistä.

IMO:n rooli Itämeren alueen yhteistyössä on keskeinen, sillä järjestön sisällä tehdyt päätökset sitovat kaikkia Itämerta ympäröiviä valtioita, Venäjä mukaan lukien. IMO:n piirissä tulisi sopia esimerkiksi pakkoluotsauksesta Itämerellä. Valiokunta katsoo, että yhteistyötä esimerkiksi meriliikenteen turvallisuudessa ja ympäristökysymyksissä on edelleen liian vähän niin valtioiden sisällä kuin koko Itämeren alueella. Strategian avulla tuleekin vahvistaa jäsenvaltioiden

keskinäistä koordinaatiota, jotta esimerkiksi IMOssa voidaan tehdä uusia yhteisiä Itämeren tilan parantamiseen tähtääviä esityksiä. Meriliikenteen ongelmien ratkaisussa tarvitaan myös koko Itämeren laajuista yhteistyötä sen varmistamiseksi, että Itämeren aluetta koskevia erityisiä toimia voidaan edistää kaikkien rannikkovaltioiden yhteisin esityksin IMOssa.

HELCOMin Itämeren toimintaohjelman osana valmistellaan Suomen johdolla HELCOM-maiden esitystä IMOlle käymäläjätevesisäätöjen tiukentamiseksi Itämerellä. Tavoitteena on täyskielto erityisesti risteilyaluksille, jolle niissä ole riittäviä puhdistuslaitteistoja. Samanaikaisesti tulee kuitenkin panostaa tällä hetkellä puutteellisen jätteiden vastaanottokapasiteetin lisäämiseen Itämeren satamissa. Valiokunta korostaa, että Itämeren strategian kautta tulee edistää esimerkiksi tällaisia infrastruktuurin parantamiseen liittyviä hankkeita.

Valiokunta katsoo, että Euroopan unionin piirissä on mahdollista vaikuttaa tehokkaasti ja tarvittaessa sitovilla säädöksillä Itämeren alueen kestäväan kehitykseen. Valiokunta kuitenkin muistuttaa, että Itämeren tilan parantamisen kannalta merkitystä on koko Itämeren valuma-alueen valtioilla, joihin kuuluvat erityisesti Venäjä sekä myös Valko-Venäjä ja Ukraina. EU:n ja näiden edellä mainittujen valtioiden yhteistyötä Itämeren suojeluun liittyvissä kysymyksissä tulee edelleen aktiivisesti lisätä. Esimerkiksi Luoteis-Venäjän kaupunkien ja maanviljelyn kuormitus Suomenlahteen on huomattava, myös Kaliningradin asumajätevesien mittavia päästöjä tulee vähentää nykyisestä. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeänä Venäjän sitouttamista mukaan Itämeren pelastustoimiin ja esimerkiksi Espoon sopimuksen päätelmiin. Pohjoinen ulottuvuus kumppanuuksineen tarjoaa tähän työhön yhden käyttökelpoisen väylän. Itämeren alueen strategiaa ja pohjoisen ulottuvuuden kumppanuushanketta tuleekin suunnitella ja toteuttaa rinnakkaisesti yhteen sovitettuina.

Itämeren alueen strategialle ei esitetä tässä vaiheessa uutta rahoitusta. Strategian toimintasuunnitelman tavoitteiden ja hankkeiden toteutuksessa nojaututaan useisiin olemassa oleviin

rahoituslähteisiin. Kyseeseen tulevat unionin budjetti, jäsenvaltioiden varat, yksityinen rahoitus ja lainojen osalta kansainväliset rahoituslaitokset (Euroopan Investointipankki EIP, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD ja Pohjoismainen investointipankki NIB). Valiokunta ilmaisee huolensa siitä, että alue- ja rakennepolitiikan instrumentit ovat olleet pitkään käytössä eikä näiden lähteiden kautta ole todennäköisesti ohjattavissa uutta rahoitusta Itämeren suojeluun. Julkista rahoitusta uudelleen kohdentamalla ja hyödyntämällä joustavasti yksityistä rahoitusta voidaan pienemmilläkin panostuksilla saada aikaan vesiensuojelun tehostumista.

Valiokunta pitää rohkaisevana, että kansainväliset rahoituslaitokset ovat ilmaisseet kiinnostuksensa osallistua Itämeren alueen strategian hankkeiden toteuttamiseen. Pohjoismaiden Investointipankki (NIB) ja Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö (NEFCO) ryhtyvät esimerkiksi yhteisesti hallinnoimaan uutta teknisen avun rahastoa, jonka avulla tuetaan Itämeren ekologisen tilan tervehtyttämistä edistävien projektien valmistelua. Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhtiö NEFCO rahoittaa myös useita hankkeita. Osalle Itämeren toimintasuunnitelman hankkeista rahoitusta voidaan kanavoida alueellisten järjestöjen, kuten Pohjoismaiden ministerineuvoston, kautta. Vaikka komissio ei tässä vaiheessa esitä strategialle uutta rahoitusta, viittaa komission valmistelutyö siihen, että tämä unionin ensimmäinen sisäinen alueellinen strategia heijastuu vuoden 2013 jälkeisen ajan ohjelma- ja rahoituskehyskautta koskevaan suunnitteluun. Itämeren alueen jäsenvaltioiden edun mukaista on vaikuttaa siihen, että Itämeri-strategian painopisteet heijastuvat selkeästi rahoituskehysesitysten käsittelyssä.

Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että asian jatkokäsittelyssä selvitetään kattavasti, millä tavoin strategiassa esitettyjen toimien riittävä rahoitus turvataan pitkällä aikavälillä, koska Itämereen liittyvien ympäristöongelmien ratkaisussa vaaditaan vuosikymmeniä kestäviä toimenpiteitä. Ilman riittävää rahoitusta strategian ympäristötavoitteiden saavuttaminen ei ole mahdollista. Valiokunta korostaakin, että Itämeren tilan

parantaminen vaatii jatkossa Euroopan parlamentin hyväksymää Itämeren strategian budjettilinjaa, jonka riittävästä rahoituksesta tulee tulevaisuudessa huolehtia. Lisäksi tarvitaan myös kansallista rahoitusta.

Euroopan unionin Itämeren alueen strategia on unionin sisäinen, mutta useisiin tärkeimpiin haasteisiin ei Itämeren alueella ole mahdollista löytää kattavia ratkaisuja ilman tiivistä yhteistyötä alueen EU:n ulkopuolisten maiden kanssa (Venäjä, Ukraina ja Valko-Venäjä). Tämä koskee leimallisesti Itämeren vakavimman ympäristöongelman — rehevöitymisen — lievittämistä, meriliikenteen ympäristövaikutusten vähentämistä ja alusliikenteen turvallisuuden parantamista. Valiokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan pitää tärkeänä kiinnittää strategian jatkoval-

mistelussa ja toimeenpanossa erityistä huomiota siihen, että Itämeren koko alueen ympäristöhaasteisiin vastaaminen ja taloudellisen dynamiikan hyödyntäminen edellyttävät kunnianhimoisia, määrätietoisia ja konkreettisia toimia sekä yksityiskohtaista tavoitetason määrittelyä. Tulevaisuudessa on selvitettävä tarvetta kytkeä Itämeren alueen strategiaan sitovampaa EU-lainsäädäntöä.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Susanna Huovinen /sd
vpj. Pentti Tiisanen /vas
jäs. Timo Heinonen /kok
Rakel Hiltunen /sd
Antti Kaikkonen /kesk
Timo Korhonen /kesk
Merja Kuusisto /sd
Markku Laukkanen /kesk

Tapani Mäkinen /kok
Sanna Perkiö /kok
Janne Seurujärvi /kesk
Tarja Tallqvist /kd
Oras Tynkkynen /vihr
Pauliina Viitamies /sd
vjäs. Timo Juurikkala /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio.